

Speech aanbiedingsmoment Staat van de Uitvoering

Goede bedoelingen volop. Maar in de werkelijkheid van mensen, is dat niet genoeg. We vereenvoudigden de Wajong en wat is het resultaat? Meer complexiteit. Toch ligt alles klaar om het goed te doen- en deze Staat van de Uitvoering biedt daarvoor concrete inspiratie.

Onze publieke dienstverleners kijken in deze Staat naar de lange termijn- een kerntaak van de overheid. Met de verschillende perspectieven laten ze zien wat er gebeurt als je de lessen uit het verleden onverkort toepast op de publieke dienstverlening.

En eerlijk gezegd; daar kunnen we direct mee beginnen. Alleen de vereenvoudiging van de inkomensondersteuning is een traject dat echt grote politieke keuzes vraagt.

We kennen onze lessen. Alles begint en eindigt met de mensen waar we het voor doen en de professionals die met hen werken. We hebben een beleidskompas, ontwerpprincipes voor beleid. We hebben standen voor de uitvoering en knelpuntenbrieven - we delen de dilemma's en problemen in de praktijk nu al jaren expliciet met de Tweede Kamer. We hebben nota's die openbaar worden, en waarin we alle relevante informatie kunnen opnemen. Technische briefings.

Alles wat relevant is kan gewogen worden in het politieke debat en openbaar.

Dat is winst, en een direct gevolg van de beweging Werken aan Uitvoering. Die beweging ontstond niet in het luchtledige.

In 2017 vroeg de Manifestgroep samen met de ministeries al aan de informateur: houdt ajb ruimte voor uitwerking van het regeerakkoord met de praktijk, investeer in meer maatwerk en persoonlijke dienstverlening. Dit, na decennia van digitalisering en jaren van bezuiniging.

Aan de hand van de situatie bij de Belastingdienst, UWV, SVB en DUO is vervolgens geanalyseerd wat er echt nodig is voor verbeteringen in de dienstverlening voor burgers, en het algemeen functioneren van publieke dienstverleners.

Rond 2020 kwamen we tot de conclusie dat we in NL een Deltaplan voor de uitvoering nodig hadden, terwijl ondertussen de omvang van de misstanden bij toeslagen en Groningen duidelijk werden. Dat ging niet alleen over digitalisering en complexiteit, maar ook over discriminatie en het missen van signalen.

In plaats van een Deltaplan maakten we de beweging Werken aan Uitvoering; Financiën vond deltaplan teveel klinken naar financiële claims. En financieel kwam er een fractie van de benodigde investering voor meer maatwerk en persoonlijke dienstverlening, voor de duur van 10 jaar. Van die periode komt het einde in zicht, terwijl de noodzaak structureel is.

Wat wel is gelukt, is zorgen dat overal het gesprek over de randvoorwaarden voor de uitvoering goed gevoerd kan worden.

Nou HOERA. We weten wat er aan de hand is – en wat doen we concreet? Veel en veel te weinig. We constateren complexiteit, maar zelfs **vereenvoudiging** leidt vaak tot complexiteit.

Waarom? Die éne groep mag er niet op achteruitgaan. Dat éne aspect is cruciaal voor die éne partij die een meerderheid geeft in de Eerste of Tweede Kamer.

We wegen wel in het algemeen belang, maar kiezen niet in het algemeen belang.

UWV rapporteert al jaren letterlijk dat medewerkers de regels niet meer snappen, en dan zijn we verbaasd als het fout gaat. We weten daarnaast dat mensen vastlopen in verkokerde regelgeving, maar ook de commissies in de Tweede Kamer zijn per ministerie, en niet per domein of grote opgave.

Vereenvoudiging en opgavegericht werken zijn woorden, nog geen daden. Niet structureel.

Het vraagt inzicht, kennis en vasthoudendheid om dit te doorbreken. Ambtenaren die lang werken binnen een domein, het doorgronden én vasthouden.

We zien allemaal de vrolijke en optimistische gezichten op de nieuwe kandidatenlijsten voor de Tweede Kamer voorbij komen.

Ze gaan met té weinig mensen te véél onderwerpen doen. Zorg dat Tweede Kamer leden meer ondersteuning krijgen. En ga als Tweede Kamer lid dan ook naar die technische briefings. Kom kijken hoe het is in de praktijk. Er werken zoveel mensen die het goed willen doen. Laten we hen dan ook in staat stellen om het goed te doen. De volgende stap in Werken Aan Uitvoering moet zijn: doen wat nodig is.

Met politici die moed tonen en zich niet verliezen in wat fout ging, maar wel aanpakken wat fout ging. Met een focus op samenhang in domeinen en de mensen voor wie we werken centraal. Met inhoudelijke ondersteuning van Tweede Kamer-medewerkers die continuïteit en inhoudelijke expertise bieden, inclusief kennis van de praktijk. Met het vizier op de lange termijn.

Met publieke dienstverleners die durven te staan voor wat nodig is en zich niet af laten schepen. Leiderschap. Met ministeries die zich organiseren in opgaven in plaats van kolommen en ruimte opeisen om alle geleerde lessen toe te passen. En als ze die niet krijgen de risico's duidelijk benoemen in de nota's die openbaar worden.

Veel politieke partijen willen een kleinere overheid. Ook dan is het belangrijk om uitvoerbaarheid centraal te stellen.

PWC constateert de afgelopen 20 jaar een verzwaring van uitvoeringstaken door **147% meer regels, 88% meer uitzonderingen per regel, en 105% meer verwevenheid van regels**. De effecten laten zich meetbaar zien in de uitbreiding van het aantal medewerkers en de dalende productiviteit in de uitvoering.

Als je stelsels wilt vereenvoudigen, heb je eerst beleidsmakers, uitvoerders, wetgevers en financials nodig om dat te ontwerpen. **Daarna** kun je krimpen.

Als je minder ambtenaren op nitty-gritty wil, moet je daar minder moties over aan nemen. Als je minder controle op controle wil, moet je daar wetgeving op aanpassen.

Bot bezuinigen heeft precies 15 jaar geleden veel kapot gemaakt in de uitvoering. Fysieke loketten verdwenen, alles moest digitaal. We zijn nog steeds bezig met wat dat heeft gekost. Herhaal dat niet op de ministeries: dan kunnen we niet vereenvoudigen. Het kan zeker kleiner en minder, maar dan wel met een realistische aanpak met meerjarig perspectief.

Tot slot even voor extra goede moed, ook voor onze tien nieuwe bewindslieden én aanstaande Kamerleden.

Waarom lukte het in de coronapandemie met de NOW voor bedrijven wél om snel een eenvoudige regeling werkbaar te krijgen? De minister ging ervoor staan en zei vooraf: er zullen dingen fout gaan. Het ontwerpen was echt gezamenlijk, van UWV-ICT'ers tot beleidsmensen, met korte lijnen naar de politiek. Hardcore co-creatie. Het was onmogelijk en toch lukte het.

De weerbaarheid van onze samenleving wordt mede bepaald door de kwaliteit van de overheid. Als mensen zich niet herkennen in hun overheid, doet dat iets met het draagvlak voor de democratische rechtsstaat en sociale cohesie.

Er zijn veel actoren, buiten en binnen Nederland, die er belang bij hebben dat alles wat mis gaat wordt vergroot, dat de sociale cohesie in Nederland verder wordt aangetast. Maar de mensen waar we voor werken hebben er alle belang bij dat we het goed doen. Laten we dat ook doen, dan.

Het kan wél, opstaan voor het goede, leveren, de juiste aanpak, een nieuwe start voor Nederland, samen voor een fatsoenlijk land, sterk Nederland- hier moet iets van te maken zijn. En we hoeven voor de meeste punten niet eens te wachten op de verkiezingen.